

СТАНОВИЩЕ

по искането за тълкуване от Конституционния съд на чл.93,ал.2 от Конституцията

В искането на народните представители са посочени редица аргументи, с които обосновават становището, че единствения критерии, за това че гражданинът - кандидат за президент и вицепрезидент е живял последните пет години в страната е АДРЕСНАТА МУ РЕГИСТРАЦИЯ в определено населено място у нас. Да, едно от доказателствата което може да бъде юридически документирано, че гражданинът отговаря на посоченото конституционно изискване е адресната му регистрация.

Не е без значение аргумента, че всички български граждани независимо дали живеят в или извън страната, според Конституцията са равноправни. И гражданите живеещи в чужбина трябва да имат възможности за участие в политическия процес и да могат да допринесат за просперитета на страната. Но заедно с това трябва да се вземат под внимание и други обстоятелства, които ще бъдат изложени по-нататък.

Аналогията която правят народните представители с нормативните изисквания към кандидатите за президент и кандидатите за кметове и общински съветници не е достатъчно убедителна. Става въпрос за две различни по обществена значимост публични фигури. Президентът е държавен глава със значителни конституционни възможности за влияние на цялата държавна политика и стои на върха на държавната иерархия. А кметът е местен изпълнителен орган в кметството или общината, с твърде ограничени властнически пръвомощия, както като обем така и по териториален обseg на тяхното упражняване. Това че кметът се избира пряко от народа както и президентът не е основание за съпоставяне на изискванията към кандидатите за двата органа. Това е все едно да се сравняват изискванията за приемане на Конституцията с изискванията за приемане на решения от общинският съвет и на тази основа да се правят общи изводи за конкретните изисквания към двата акта. Аналогията по

отношение на изискванията към кандидатите за кметове и президент не е убедителна и поради това, че тези за кметове са установени със закон, а тези за президента са уредени на конституционно равнище. Съизмерването на нормативни разпоредби от две равнища - закон и конституция може да е удобно като аргумент в подкрепа на искането, но не е юридически издържано.

По отношение на аргумента, че декларацията по чл.6, ал.1, т.2 от Закона за избиране на президент и вицепрезидент на Републиката като доказателство, „че кандидатът е живял през последните пет години в страната“ може да предизвика съмнение за нейната достоверност пред изборния орган т.е. пред ЦИК е неоснователен. С този аргумент всъщност се цели да се докаже, че такава декларация не е нужна и е достатъчна адресната регистрация. По силата на тази логика трябва да приемем, че данъчните декларации на гражданите и декларациите по публичния регистър и други такива в много по-горяма степен будят съмнение. Но това не е станало основание законодателят да отмени данъчните декларации. Както данните от данъчните декларации могат да бъдат проверени така и декларирания факт за пребиваване в страната може да се провери, ако има съмнение за тяхната достоверност. Щом тази проверка е възможна по отношение на няколко милиона данъчни декларации на гражданите, защо да не е възможна проверка на декларациите на 15-20 кандидат президенти ако будят съмнение. Аргументът за възможната недостоверност на декларациите на кандидат-президентите е несъстоятелен. Декларацията е необходима като доказателствен документ, за това че кандидат президентът отговаря на конституционните изисквания.

По съществуто на проблема могат да бъдат изложени някои становища и конкретни аргументи. Конституционото изискване кандидатът за президент и вицепрезидент да „ е живял последните пет години в страната“ е твърде неопределено. То не дава достатъчна информация за критерия, въз основа на който може да се определи, че един гражданин отговаря на изискването за да бъде избран за президент или вицепрезидент.

Логичния отговор може да се тръси в две насоки : 1) дали гражданинът РЕАЛНО е пребивавал последните пет години на територията на страната или на други обекти, върху които се разпростира суверенитета на Република

България: и 2) дали гражданинът е бил адресно регистриран по съответния ред в страната.

Няма юридически критерии, за да се определи какво означава гражданинът да е пребивавал последните пет години на територията на страната. Какъв период от време, например трябва да е отсъствал от страната, за да не бъде допуснат да се кандидатира? Ако една година или друг период от време е бил извън страната например по лични причини - на лечение или е бил при член от семейството, който живее в чужбина, ще бъде ли основание да не бъде допуснат да се кандидатира? Конституцията или друг нормативен акт не дават отговор на този въпрос. Няма критерии за това колко време гражданинът трябва реално да е бил в страната за да отговори на конституционното изискване.

Такъв проблем не стои за гражданите, намиращи се на дипломатическа работа в чужбина, това не ги лишава от възможност да се кандидатира. Те изпълняват българска държавна служба в чужбина. Работейки в посолството или консулството те пребивават на територия, върху която се разпростира суверенитета на Република България.

Друг критерии, предлаган като условие, за да се приеме, че гражданинът е пребивавал последните 5 години в страната е адресната му регистрация. И на този казус няма еднозначно решение. Ако един български гражданин например две години от петгодишния период не се е регистрирал при промяна на постоянното си местоживееие в страната, но не е напуснал пределите на страната, то това ще ли е основание да не бъде допуснат да се кандидатира за президент? В този случай отговорът струва ни се е, че той притежава юридическа правосубектност, за да бъде избран за президент. Разбира се, при кандидатирането му за участие в президентските избори абсолютно задължително е той да има адресна регистрация.

Друг е проблемът ако гражданинът например две или повече години от петгодишния период не бил адресно регистриран и в това време неговото местоживееие е било в чужбина. Считаме, че в този случай той не отговаря на конституционното изискване.

Какво ще е решението на третия казус, ако гражданинът е бил адресно регистриран в страната в последните пет години, но постоянното му местоживееие е в чужбина, поради бизнес интереси или друга причина?

Дали адресната регистрация е единствен критерий, за да се отговори на конституционното изискване? Безспорно, адресната регистрация в страната е абсолютно необходима, но не е достатъчно и единствено основание, за да е налице конституционното изискване.

Записвайки това условие за допустимост един гражданин да бъде избран за президент конституционният законодател е изхождал от определена логика и цели. За да бъде гражданинът пълноценен като президент освен всички други изисквания той трябва РЕАЛНО да е живял в този не малък период от време в пределите на страната. Това е предпоставка той да познава конкретните социални, икономически и политически условия в страната. В нашето съвремие обществените процеси са изключително динамични. За пет години настъпват дълбоки обществено-икономически промени. Тези условия и процеси трябва да се познават в тяхните реални измерения, за да може държавният глава да реагира адекватно със съответни мерки и да въздейства върху държавното управление.

Такава е логиката на конституционният законодател като е предвидил гражданинът да е живял последните пет години в страната, а не само да е адресно регистриран през този период. Ако той е имал предвид само петгодишната адресна регистрация би го записал изрично, а не да е живял в страната. Може би десетки или повече български граждани постоянно живеещи в чужбина по-добре да познават и оценяват икономическата и политическата действителност в страната от много други живеещи в България. На основата на получаваната чрез различни средства информация и на основата на своя интелект, на политическата си култура и т.н. те могат да бъдат не по-малко полезни за страната, за укрепване на икономиката и държавността от много сега действащи политици. Но несъмнено като е предвидил изискването за петгодишно пребиваване в страната на кандидатите конституционният законодател е искал те да познават основно ситуацията в страната, да са активни участници в политическия процес, в периода непосредствено преди президентските избори. Очевидно гражданите живеещи постоянно извън страната не отговарят на това условие.

Разглежданото конституционно изискване включва кумулативно две условия, които трябва да са ЕДНВРЕМЕНО налице. Гражданинът трябва реално да е пребивавал в страната ОПРЕДЕЛЕН ПЕРИОД, който да е достатъчен, за да не се откъсне от динамиката на социалната действителност и политическият процес. И второто условие е да е бил адресно регистриран в населено място в определен период преди деня на президентските избори.

Тези две условия взети по отделно не могат да бъдат обективен критерии който да даде конституционносьобразния отговор, дали е налице изискването гражданинът да „е живял последните пет години в страната“.

30 ноември 2000 г.

проф.д-р Стефан Стойчев